

**Valsts drošības ilgtspēja – visaptveroša
valsts aizsardzība, valstiskums, saliedētība**

Rīga, 2022. gada 18. maijā

Dr.sc.pol. Ieva Bērziņa

Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija
Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs

«Totālā aizsardzība» – visaptverošas valsts aizsardzības konceptuālais pamats

- ▶ Veidojās 20.gs. kā **aliansēs neiesaistītu valstu** aizsardzības stratēģija **pret militāri spēcīgāku pretinieku** – Somija, Šveice, Izraēla, Singapūra, bijusī Dienvidslāvija u.c.
- ▶ Pamata ideja – potenciālo **ienaidnieku var atturēt**, sūtot skaidru vēstījumu, ka **militāras agresijas gadījumā pretosies visa sabiedrība**, tādējādi paaugstinot uzbrukuma izmaksas.
- ▶ **Pēc Aukstā kara** koncepcija zaudēja savu nozīmi.
- ▶ **Karš Ukrainā (2014)** rosināja nepieciešamību atgriezties pie «totālās aizsardzības» risinājumiem.
- ▶ **«Visaptverošā valsts aizsardzība»** ir **«totālās aizsardzības» koncepcijas pielietojums 21.gs. apstākļos**, kad to izmanto arī valstis, kas balsta savu drošību uz «kolektīvās aizsardzības principiem».

Totālā aizsardzība Latvijā

- ▶ 2001. gada Valsts aizsardzības koncepcija noteica šādus valsts aizsardzības principus:
 - ▶ **Totālās aizsardzības princips.**
 - ▶ Teritoriālās aizsardzības princips.
 - ▶ Obligātā militārā dienesta un mobilizācijas princips.
 - ▶ Nacionālo bruņoto spēku un sabiedrības sadarbības princips.
 - ▶ Starptautiskās sadarbības un līdzdalības princips.
- ▶ 2002. gada Nacionālās drošības koncepcija:
 - ▶ «**Latvijas nacionālās drošības pamatā ir totālās aizsardzības princips**, saskaņā ar kuru valsts pastāvēšanas un aizsardzības garantēšana nav tikai militārs, bet gan vispār nacionāls uzdevums. **Totālās aizsardzības sistēma paredz kopīgu civilā un militārā personāla, kā arī materiāltehnisko resursu vienlaicīgu izmantošanu.** Tā sastāv no militārās aizsardzības sistēmas, civilās aizsardzības sistēmas un visiem valsts apdraudējuma gadījumā valstī pieejamiem materiālajiem un finansu resursiem. Totālās aizsardzības sistēmas īstenošanas pamatā ir savstarpēja atbalsta sniegšana un cieša sadarbība starp militārās un civilās aizsardzības sistēmām».

Kolektīvā aizsardzība

- ▶ «Mainoties drošības situācijai, kā arī Latvijai kļūstot par Ziemeļatlantijas līguma organizācijas pilntiesīgu dalībvalsti, **aizsardzības plānošanā galvenais uzsvars tiek pārlūkts no teritoriālās un totālās aizsardzības uz kolektīvās aizsardzības principu**»
 - ▶ Freidenfelds, A. (2003) Par topošajiem valsts dokumentiem. Latvijas Vēstnesis, Nr. 157, 7. novembris.
- ▶ 2003. gada Valsts aizsardzības koncepcija:
 - ▶ «Latvijas aizsardzības pamats ir Latvijas dalība NATO kolektīvās drošības un aizsardzības sistēmā».
- ▶ 2005. gada Nacionālās drošības koncepcija:
 - ▶ «Iekļaujoties NATO, Latvija iegūst drošības garantijas, ko sniedz Ziemeļatlantijas alianses kolektīvās aizsardzības sistēma. Tādējādi iespējamie militārie draudi pret Latviju tiek uzskatīti par kopējiem draudiem NATO, un valsts aizsardzība nav vairs tikai nacionāls uzdevums».

Suvalku koridors

“Nevēlamas nākotnes krīzes starp Krieviju un NATO gadījumā, Kremļa sauszemes spēki Kaļiņingradā un Baltkrievijā var slēgt Suvalku koridoru un kavēt NATO drošības garantijas Baltijas valstīm: Lietuvai, Latvijai un Igaunijai”.

LTG (Ret.) Ben Hodges, Janusz Bugajski, Peter B. Doran (2018). *Securing The Suwałki Corridor: Strategy, Statecraft, Deterrence, and Defense*. Washington, DC: Center for European Policy Analysis.

Rekomendācijas robežvalstīm ar Krieviju

- ▶ “Agra brīdināšana par Maskavas slēptām sabiedrību destabilizējošām aktivitātēm, lai tās varētu novērst vai apturēt.
- ▶ **Spēcīgi vietējie spēki, kas spēj ātri reaģēt valsts teritoriālās integritātes apdraudējuma gadījumā.**
- ▶ Atbilstoša infrastruktūra un aprīkojums, lai nodrošinātu ātru NATO karaspēka izvietošanu”.

LTG (Ret.) Ben Hodges, Janusz Bugajski, Peter B. Doran (2018). *Securing The Suwałki Corridor: Strategy, Statecraft, Deterrence, and Defense*. Washington, DC: Center for European Policy Analysis.

“Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā” (08.01.2019.)

- ▶ **Militāro spēju attīstība un aizsardzības stratēģiju pilnveidošana**
- ▶ **Sadarbības sekmēšana starp privāto un publisko sektoru aizsardzības jomā**
- ▶ **Valstiskuma pamatu pasniegšana Latvijas skolās un sabiedrības izglītošana**
- ▶ **Civilā aizsardzība un katastrofu pārvaldīšana**
- ▶ **Psiholoģiskā aizsardzība**
- ▶ **Stratēģiskā komunikācija**
- ▶ **Tautsaimniecības noturība pret krīzēm**

Nacionālās drošības likums, grozījumi 2018. gadā

25.1 pants. Iedzīvotāju pienākumi un tiesības kara vai militāra iebrukuma gadījumā

(1) Īstenojot visaptverošu valsts aizsardzību, iedzīvotājiem ir **šādi pienākumi**:

- 1) **pildīt uzdevumus, ko dod Nacionālie bruņotie spēki** un to uzdevumu izpildē atbalstu sniedošās Ziemeļatlantijas līguma organizācijas vai Eiropas Savienības dalībvalstu bruņoto spēku vienības, kuras īsteno Latvijas valsts militāro aizsardzību, kā arī citas par valsts apdraudējuma pārvarēšanu atbildīgās valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijas;
- 2) **nesadarboties ar nelikumīgām pārvaldes institūcijām un agresora bruņotām vienībām**, izņemot gadījumus, kad atteikums sadarboties apdraud personas vai tās ģimenes locekļu dzīvību vai brīvību.

(2) Īstenojot visaptverošu valsts aizsardzību, iedzīvotājiem, ievērojot nacionālo un starptautisko tiesību normas, ir **šādas tiesības**:

- 1) **īstenot pilsonisko nepakļaušanos**, pretdarbojoties nelikumīgām pārvaldes institūcijām un agresora bruņotām vienībām;
- 2) **izrādīt bruņotu pretošanos**;
- 3) **sniegt visu veidu atbalstu** pilsoniskās nepakļaušanās un bruņotas pretošanās dalībniekiem, kā arī Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem un to uzdevumu izpildē atbalstu sniedošo Ziemeļatlantijas līguma organizācijas vai Eiropas Savienības dalībvalstu bruņoto spēku vienībām, kuras īsteno Latvijas valsts militāro aizsardzību.

Kas ir visaptveroša valsts aizsardzība?

- ▶ Aizsardzības koncepcija, kas **savlaicīgi sagatavo un integrē** visu atbildīgo iestāžu un dienestu, komerciālo un nevalstisko organizāciju un indivīdu darbību **jebkura veida katastrofu novēršanai, ieskaitot pretošanos militārai agresijai.**
- ▶ 21. gadsimtā **visaptveroša valsts aizsardzība pārsniedz militārās aizsardzības robežas** un tiek izmantota kā risinājums, lai novērstu jebkādas sociālās kārtības traucējumus, veicinot sabiedrības noturību.
- ▶ Tādējādi **sabiedrības noturība un valsts aizsardzība ir vienas monētas divas puses** – gatavība pretoties ārējam agresoram ir augstāka noturīgā sabiedrībā, savukārt, visaptveroša valsts aizsardzība palīdz efektīvāk pārvarēt nemilitāras krīzes.

Visaptverošas valsts aizsardzības pamatprincipi

Visas valdības pieeja – visas valsts pārvaldes institūcijas (tajā skaitā krīzes vadības organizācijas un spēka struktūras) darbojas saskaņotā veidā vienotam mērķim

Visas sabiedrības iesaiste – visas ieinteresētās puses, sākot no indivīdiem un beidzot ar valsts pārvaldes institūcijām, kā arī biznesa un nevalstiskām organizācijām līdzdarbojas valsts aizsardzībā (OECD, 2014)

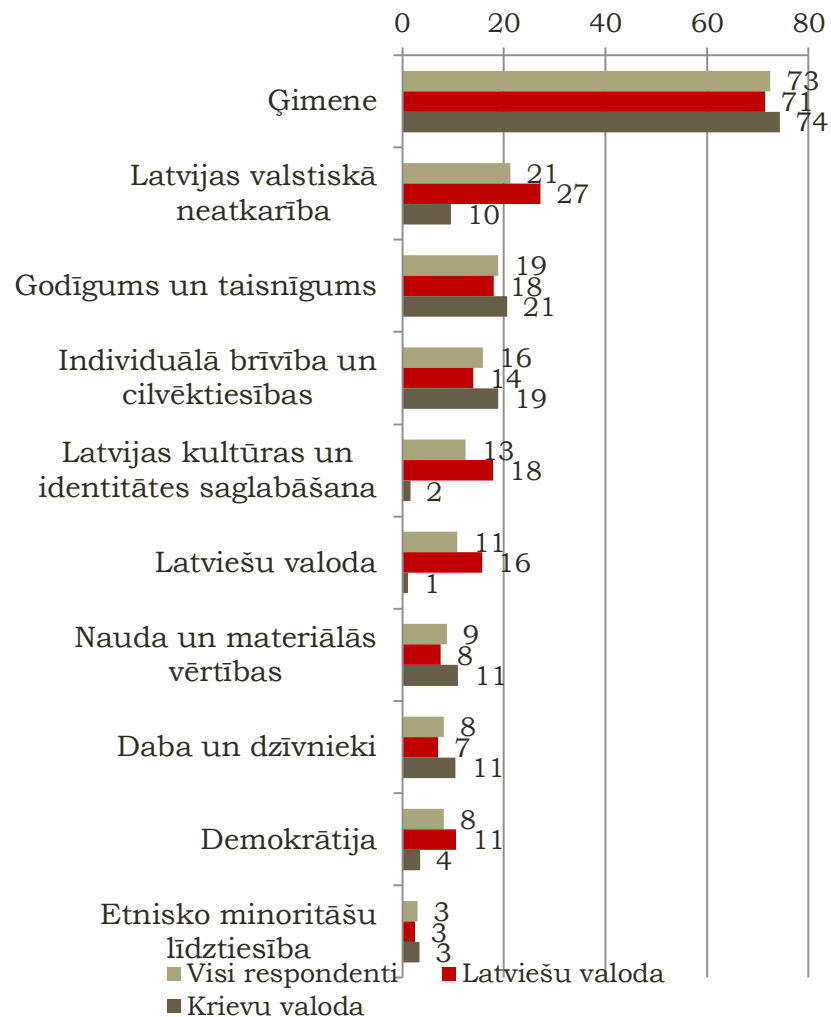

Visaptverošas valsts aizsardzības pamats

Pretošanās <i>Griba aizstāvēt valsti</i>	Noturība <i>Gatavības kultūra</i>
Pamata militārās iemaņas	Gatavība ārkārtas situācijām
Nacionālais lepnums	Civilās aizsardzības sistēma
Uzticēšanās armijai	Krīzes vadības sistēma
Politiskā uzticēšanās	Starpiestāžu sadarbība
Draudu uztvere u.c.	Aktīva pilsoniskā sabiedrība u.c.

Dēļ kā es būtu gatavs ziedot pat dzīvību?

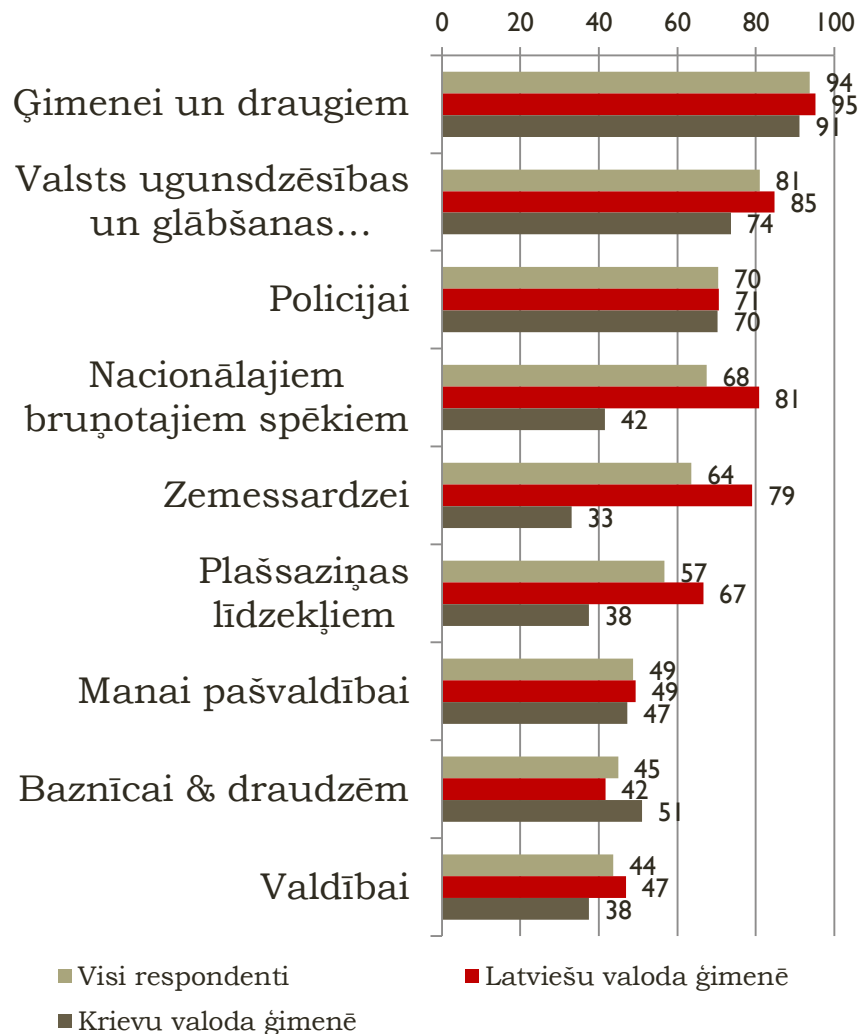

Respondentu skaits %, kas pilnībā un drīzāk piekrīt

Avots: Latvijas Fakti. (2019).
Latvijas sabiedrības aptauja

Kam Jūs uzticētos krīzes situācijā?

Respondentu skaits %, kas pilnībā un drīzāk piekrīt

Avots: Latvijas Fakti. (2019). Latvijas sabiedrības aptauja

Valsts un sabiedrības attiecības Latvijā

- ▶ **Latvijas sabiedrības uztverē valsts tiek nodalīta no politikas:**
 - ▶ „Mums ir izveidojušās trīs grupas: valsts, valdība un tauta” (Daugavpils, vecāki, krievu valoda, nav JS).
 - ▶ „Valsts – tas ir valdība? Jūs domājat varu? Vai Latviju? Tās ir dažādas lietas” (Rīga, vecāki, krievu valoda, nav JS).
 - ▶ „Sabiedrība ir atsevišķi un valsts ir atsevišķi” (Rīga, vecāki, latviešu valoda, nav JS).
 - ▶ Kas traucē patriotismam: «Tas ir tas brīdis, kad valdība ir sasaistīta ar valsti» (Valmiera, jaunieši, latviešu valoda, nav JS).

Bērziņa, I. 2018. *Patriotisms Latvijas jauniešu vidū un sabiedrībā*. Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs. Pieejams:
https://www.naa.mil.lv/sites/naa/files/document/PETIJUMS_PATRIOTISMS.pdf

Ilgtermiņa tendences Latvijas sabiedrībā

- ▶ Latvijas skolēniem ir **viszemākais pilsoniskās izglītības līmenis Baltijas jūras reģionā** (ICCS 2016)
- ▶ Latvijas iedzīvotāji uzskata, ka 20. gs. Latvijas vēsturē **vispozitīvāk vērtējamā personība ir autoritārais līderis K. Ulmanis** (SKDS 2010)
- ▶ 62 % Latvijas iedzīvotāju uzskata: «Lai uzlabotu situāciju valstī, Latvijai ir **nepieciešams viens stingrs līderis ar plašām pilnvarām**» (SKDS 2017)
- ▶ 70 % Latvijas iedzīvotāju piekrīt apgalvojumam: «**Tādiem cilvēkiem kā Jūs nav nekādas ietekmes** uz to, ko un kā dara Latvijas Saeima un valdība» (SKDS 2016)
- ▶ **Vai politiski pasīvu sabiedrību ir iespējams mobilizēt valsts aizsardzībai** krīzes situācijā?

Pilsoniskais patriotisms

Valsts aizsardzības mācībā

«Patriotisms ir konstruktīvi kritiska un aktīva līdzdalība politiskajos procesos ar mērķi veicināt kopējo labumu, valsts un tautiešu labklājību un attīstību»

- ▶ «**Konstruktīva kritika**» = runāt par problēmām ar mērķi tās risināt
- ▶ «**Aktīva līdzdalība**» = patriots darbos, ne vārdos
- ▶ «**Līdzdalība politiskajos procesos**» = ietekmēt to, kā tiek pārvaldīta valsts, pašvaldība, skola u.c.
- ▶ «**Kopējais labums**» = tas, kas dod labumu sabiedrībai kopumā, nevis atsevišķiem indivīdiem vai grupām
- ▶ «**Valsts un tautiešu labklājība un attīstība**» = valsts un tās iedzīvotāju laime, veselība, bagātība un to pieaugums

Paldies!